

”Olisit edes sosiaalidemokraatti!” Perhe, isäkapina ja äitien roolimalli entisten nuortaistolaisten tyttöjen muistamana

”Olisit edes sosiaalidemokraatti!” Perhe, isäkapina ja äitien roolimalli entisten nuortaistolaisten tyttöjen muistamana

Liisa Lulu

Taistolaisuus, 1970-luvulla vahvimmillaan ollut kommunistinen liike, keräsi aikanaan riveihinsä paljon nuorisoa, erityisesti nuoria tyttöjä ja naisia. Artikkelissa tarkastellaan entisten taistolaisten naisten muistoja heidän liittymisestään äärivasemmistolaiseen liikkeeseen. Kontekstina radikalisoitumiselle toimii perhe, ja artikkelin fokuksena ovat taistolaistyttöjen vanhempien roolit yhtäältä kapinoinnin kohteena ja toisaalta tyttöjen tukijoina.

Johdanto

Muistoissa ja mielikuvissa 1970-luvun Suomi on usein kiihkeän vasemmistolaisuuden aikaa, jolloin punaliput liehuivat, työväenlaulut raikuiivat ja nuoriso marssi työläisten rinnalla kaduilla. Nuoriso aktivoitui jo 1960-luvulla, mutta silloin sen liikehdintä oli vielä pääosin sitoutumatonta, yleisvasemmistolaista ja ennen kaikkea antiautoritääristä (Roos & Haavio-Mannila 2008, 242). Kuitenkin seuraavalla vuosikymmenellä iso osa nuorisosta hakeutui Suomen Kommunistisen Puolueen (SKP) autoritaarisen vähemmistön riveihin. Syntyi erikoinen, taistolaisuudeksi kutsuttu ilmiö, SKP:n oppositio ja sen ympärillä toiminut nuoriso- ja kulttuuriliike.

Taistolaisuudesta teki erityisen muun muassa naisten ja tyttöjen suuri osallistuminen liikkeeseen. Esimerkiksi historioitsija Kimmo Rentolan tutkiman Akateemisen Sosialistiseuran jäsenistössä naiset olivat vähemmistönä ennen vuotta 1970, mutta taistolaisuuden nousuaikana tämä muuttui. 1970-luvulla uusista jäsenistä noin puolet oli naisia. Koululaisten puolella taas vallitsi selkeämpi tyttöenemmistö, sillä 59 % Helsingin sosialististen koululaisten jäsenistä oli vuonna 1971 tyttöjä. (Rentola 2003, 101.) Myös enemmistö 70-luvulla taistolaistuneen Teiniliiton uusista jäsenistä oli jo vuodesta 1965 lähtien tyttöjä, jotka sen piirissä oppivat ja pääsivät johtamaan sekä vaikuttamaan (Rentola 2012, 181).

Miksi tiukka vasemmistolaisuus houkutteli 1970-luvulla nuoria tyttöjä joukkoihinsa? Tässä artikkelissa vastataan kysymykseen taistolaistyttöjen radikalisoitumisesta perheen kontekstissa. Käytän artikkelin lähteenä muistitietoaaineistoa, jonka avulla selvitän, millaisena entiset taistolaiset naiset näkevät perheen vaikutuksen äärivasemmistolaisuuteensa. Tutkin, millaisista perhe- ja luokkataustoista nuoret taistolaiset tulivat, ja millaisia muistoja

haastattelemillani entisillä taistolaisnaisilla on nuoruutensa aikaisista suhteista omiin vanhempiinsa.

Muisteluaineiston pääosassa ovat pro gradu -työtäni varten vuosina 2012–2013 tehdyt kuusi haastattelua, sekä syksyllä 2015 tehty seitsemäs haastattelu. Kaikki kuusi kertojat ovat nyt jo myöhäiskeski-ikäisiä naisia: Anna (syntynyt 1958), Hanna (s. 1953), Helena (s. 1950), Kaisa (s. 1952), Minna (s. 1954) ja Päivi (s. 1958). He toimivat nuoruudessaan taistolaisessa liikkeessä eri puolilla Suomea: pienillä paikkakunnilla Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa ja Savossa sekä suurimmissa kaupungeissa Tampereella ja Helsingissä. He kaikki päätyivät opiskelemaan yliopistoihin Kuopioon, Turkuun, Tampereelle tai Helsinkiin. He toimivat erilaisissa rooleissa taistolaisissa järjestöissä, suurimman osan ajasta koululaisina ja opiskelijoina.

Haastateltavat esiintyvät artikkelissa nimimerkeillä anonymiteetin ja vapaan muistelun turvaamiseksi, eikä heidän tarkkoja kotipaikkakuntiaan paljasteta samasta syystä. Kaikille kertojille taistolaisuus liittyy nimenomaan nuoruuteen: Päivi ja Anna liittyivät liikkeeseen 14-vuotiaina koululaisina ja vanhemmat Kaisa, Helena, Minna ja Hanna 17–18-vuotiaina lukiolaisina. Monet heistä lähtivät ensin mukaan koululaispolitiikkaan ja yleisvasemmistolaiseen toimintaan, joka vasta myöhemmin tarkentui taistolaisuudeksi. Liittyminen ensin koululaispolitiikkaan on melko yleinen muisto taistolaisuudessa. (Ks. Hyvärinen 1994; koululaispolitiikasta ks. Ahonen 2000; Kärenlampi 1999; Rentola 2012.) Yhteistä kaikille haastateltavilleni on – taistolaisuuden lisäksi – keskiluokkainen perhetausta ja ylempi korkeakoulututkinto. Artikkelissa avautuu siis yhdenlainen, keskiluokkaisten perheiden tyttöjen taistolaisuus. Liike on kuitenkin voinut olla hyvin erilainen esimerkiksi Lapin pikkukylän työläisperheen tytön kokemana.

Kaikilla kertojilla on yksi tai useampi sisarus, joista osa oli mukana taistolaisuudessa, osa ei. Kertojien vanhemmilla on melko perinteiset keskiluokkaiset ammatit. Hannan isä oli lääkäri ja äiti hammaslääkäri. Päivin ja Minnan isät olivat metsänhoitajia, Minnan äiti taas kirjastonhoitaja. Kaisan molemmat vanhemmat sekä Päivin ja Annan äidit olivat opettajia. Annan isä taas oli sekalaisia töitä tekevä merkonomi, joka tosin ei ollut Annan muistoissa läsnä isähahmona alkoholismien ja vanhempien avioeron vuoksi. Helenan isä oli tehtaanjohtaja ja äiti töissä yliopistossa.

Taistolaisuus on kiinnostanut historian tutkijoita ja yhteiskuntatieteilijöitä ja aihe herättää julkista keskustelua ajoittain. Taistolaisuutta ovat tutkineet ja analysoineet erityisesti itse entiset taistolaiset (Hyvärinen 1994; Oittinen 2011; Peltonen 1998; Peltonen 2005; Rentola 1990; Rentola 2003; Rentola 2006; Roos 2005; Roos 2008). Nimenomaan muistot ovat olleet tärkeä lähdeaineisto taistolaisuuden tutkimuksessa ja sitä koskevassa julkisessa kirjoittelussa. Oma tutkimukseni jatkaa tätä perinnettä. Haastateluaineistoni lisäksi tukeudun myös muuhun taistolaisuudesta julkaistuun muisteluaineistoon, kuten Timo Kallisen ja Veikko Koivusalon toimittamaan Pitkä 70-luku -teokseen (2000). Suomenruotsalaisia taistolaisuusmuistoja puolestaan ovat tallentaneet Camilla Berggren ja Marianne Lydén (2009). Viimeisimpänä liikettä on tutkinut Jyväskylän yliopiston kontekstissa Kustaa H. J. Vilkuna (2005; 2013). Kokemuksen näkökulmasta liikkeen psykologiaa on tutkinut Jukka Relander (2009), jonka tutkimus tarjoaa hyvän vertailukohdan omalle aineistolleni.

Taistolaisuuden tarkastelu sukupuolen ja kokijan näkökulmasta voi nostaa esiin taistolaisuuden uusia puolia, auttaa ymmärtämään liikettä ja purkaa siihen liitettyjä myyttejä. Julkisuudessa taistolaisuuteen on liitetty esimerkiksi sukupuolittuneita, myyttisiäkin käsityksiä, kuten liikkeen selittäminen isäkapinana ja pöksylähetyksen käsite (Kontula 2002; Kontula 2004). Varsinkin suomenruotsalaisesta taistolaisuudesta puhuttaessa korostuu käsitys taisto-

”Olisit edes sosiaalidemokraatti!” Perhe, isäkapina ja äitien roolimalli entisten nuortaistolaisten tyttöjen muistamana

laisista nuorista yläluokkaisten perheiden lapsina (Berggren & Lydén 2009, 52). Tässä artikkelissa pureudun tähän isäkapinan hypoteesiin ja taistolaisten perhetaustaan.

Haastatteluaineisto ja muistitieto

Haastateltavani valikoituivat suurimmaksi osaksi omien verkostojeni kautta lumipallomenetelmällä, jossa yksi haastateltava johdatti toisen luo. Viimeisin haastateltava otti minuun itse yhteyttä väitöskirjani aineistonkeruuseen liittyen. Kaikki haastattelut olivat puolistrukturoituja teemahaastatteluja, joissa ohjasin keskustelua laajoilla ja tarkentavilla kysymyksillä, mutta kertojat saivat esittää asioita omilla tavoillaan ja puhe saattoi rönsyillä runsaastikin. Koin puolistrukturoidun teemahaastattelun sopivaksi erityisesti siksi, että siinä kertojalle jää mahdollisuus nostaa keskusteluun asioita, joita haastattelijalla ei ole osannut ennakoida (Rossi 2013, 70). Haastatteluissa ei esimerkiksi keskitytty perheteemaan, vaan laajemmin nuoruuden taistolaisuuteen. Haastattelutilanteessa kysyin kaikilta perhe- ja luokkataustasta ja vanhempien suhtautumisesta taistolaisuuteen. Kuitenkin artikkelin havainnot haastateltavien perhesuhteista ja -dynamiikasta sekä kasvatuksesta nousivat esiin pääosin aineistoa jälkikäteen tarkastellessa. Osittain tämän vuoksi perheteemassa on tiettyjä puutteita esimerkiksi sisarusuhteiden kohdalla.

Artikkelin lähdeaineistona ja metodina on nimenomaan muistitieto: se mitä nyt jo myöhäiskeski-ikäiset entiset taistolaisnaiset muistavat ja haluavat kertoa nuoruuden kapinasta ja liikkeestä. Kertojat saivat melko vapaasti kertoa ja edetä haastattelussa, kuten heille itselleen mieleen juolahti. Tutkijana minun rooliksi jäi muistitietoaineiston kohdalla tulkita sitä, miksi haastateltavat kokivat tietyt aiheet tärkeiksi elämässään, sekä tarkastella sitä, mitä ja kuinka tapahtumista ja ilmiöistä kerrotaan (Vehkalahti & Suurpää 2014, 18).

Muistitieto on sekä artikkelin lähdeaineisto että teoreettinen kehys. Muistitieto itsessään kertoo enemmän nimenomaan muistelijan muodostamista merkityksistä ja sisällöistä kuin välttämättä itse historiallisista tapahtumista. Muistelijalla on aina subjektiivinen ja kertoo muistoissaan omasta suhteestaan historiaan. Muistitietohaastattelussa ja -historiassa on keskeistä tehdä kuulluksi aikaisemmin ohitettu menneisyys. Myös ihmisten omia kokemuksia, tunteita ja tulkintoja sekä heidän kertomistapansa ymmärtämistä pidetään olennaisina ja vakavasti otettavina. (Rossi 2013, 50; ks. myös Kalela 2006, 75; Korkiakangas 2006, 124–125; Ukkonen 2000, 14). Tässäkin artikkelissa muistitiedon avulla avautuu kokemuksia taistolaisuudesta ja tulkintoja oman perheen vaikutuksesta poliittiseen toimintaan. Yksityisen piirin ja arjen ilmiöitä tutkiessa muistitieto on hyödyllistä, sillä tietoa jokapäiväisestä elämästä ja ihmissuhteista on niukasti kirjallisissa lähteissä (Rossi 2013, 53; ks. Fingerroos 2010, 60; Ukkonen 2000, 67). Erityisesti perheen historian tutkimuksessa muistitieto avaa näköalan tavallisen perheen arkeen ja sen sisäisiin ihmissuhteisiin, esimerkiksi äitien ja isien rooleihin, lasten kasvatukseen ja riitoihin sekä konflikteihin (Thompson 2006, 29).

Taistolaisuuden muistoihin liittyy aineistossani monia aikakerroksia: 1970-luvun liikettä muistellaan nyt, 2010-luvulla, myöhäiskeski-ikäisten naisten silmin. Nykyhetki ja eletty elämä sekoittuvat aina muistoihin, ja elämäkokemus vaikuttaa kertomukseen, jopa kertomistapaan (Rossi 2013, 59). Muisti ja muistaminen ovat aina kontekstisidonnaisia sosiaalisia tapahtumia, joten ympäristö ja sosiaaliset tekijät vaikuttavat siihen mitä ja millä tavalla muistetaan. Muistamista ei voi koskaan erottaa ympäristöstään eli yhteisöstä ja kulttuurista, mutta toisaalta muisti itsessään on hyvin henkilökohtainen ja osa muistamisesta tapahtuu aina yksityisesti. (Green 2008, 88; Rossi 2013, 60.) Taistolaisuudesta jo tehty tutkimus ja liikkeestä käyty julkinen keskustelu ovat saattaneet vaikuttaa taistolaisuuden muistamisen

tapoihin. Taistolaisuuden tietyn 1990-luvun demonisoinnin rinnalle on 2000-luvulla nousut sen romantisoiminen. Liittyhän taistolaisuuden muistelu myös nuoruuteen, johon usein sekoittuu tiettyä nostalgiaa ja kaihoa.

1960-luku, kansainvälinen solidaarisuus ja sukupolvikonflikti

Taistolaisuuden juuret ovat nuorison vuosikymmeneksi sanotulla 1960-luvulla, jolloin sotien jälkeen syntyneet suuret ikäluokat elivät nuoruuttaan. Nuorten suuri määrä nosti nuorison yhteiskunnalliseksi tekijäksi, ja nuorisosta tuli entistä yhtenäisempi, osin vanhemmalle sukupolvelle vastakkainen ryhmä. (Kaarninen 2006, 30–31; Tuominen 1991, 76.) Kuusikymmentälukua onkin kuvattu sukupolvikonfliktiksi, jossa sukupolvet kamppailivat omien ongelmiansa parissa: vanhempi sukupolvi jälleenrakensi maailmansotien jälkeistä, yhdenmukaista Suomea, jota vastaan nuorempi sukupolvi alkoi kapinoida onnistuen lopulta muodostamaan epävarmuustekijän jopa poliittiselle johdolle ja virkamiehistöille. (Tuominen 1991, 71–76.) Tämä oli osittain kansainvälinen ilmiö: muualla, esimerkiksi Ranskassa ja Saksassa, konflikti kärjistyi mellakoihin saakka.

1960-lukua ja sitä seuraavaa 1970-lukua leimaa tietty kansainvälisyys, jossa monet kapinoinnin mallit, kuten nuorison Amerikan-vastaisuus, otettiin ulkomailta, erityisesti Yhdysvalloista (Tuominen 1991, 12). Esimerkiksi haastatteleman Helena oli lukio-aikanaan vuonna 1968 vaihto-oppilaana Yhdysvalloissa. Siellä hän kertoo kohdanneensa ennakkoluuloja ja odotuksia: ”No sehän [vaihtovuosi Yhdysvalloissa] radikalisoi entisestään. Että kun siis meikäläinen, hieman liberaali tapaus, menee sinne ja meikäläistä pidetään täytenä kommunistina, niin kylhän se radikalisoi.” Kun kommunistiksi kerran luultiin, niin kommunistiksi piti ryhtyä. Kertojan muistoissa amerikkalaisten odotukset käänsivät hänet radikaaliksi, mutta erityisen kiinnostavaa on, että hän näkee enemmän sopeutuneensa odotuksiin kuin kapinoineensa. Vastakkainasettelun odotukset siis vahvistivat vastakkainasettelua.

Myös 1950–1960-lukujen teknologiset murrokset vahvistivat nuorison identiteettiä, kun radion ja television yleistyminen toivat nuorille omat kulttuurin tuottamisen ja kuluttamisen kanavat. Ne toivat myös maailmanpolitiikan tapahtumat entistä lähemmäs: Biafran nälänhädästä kärsivät lapset ja Vietnamin sodan uhrin tunkeutuivat monien (keskiluokkaisen) television omistavien perheiden olohuoneisiin. Esimerkiksi Hanna kertoi muistavansa edelleen 15-vuotiaana televisiosta näkemänsä napalmipommituskuvat Vietnamista.

Kansainvälisten tapahtumien ja television myötä lähelle tulleiden kolmannen maailman ongelmien vaikutus omaan poliittiseen aktivoitumiseen tuli vahvasti esiin muistoissa. Aika ikään kuin pakotti ottamaan kantaa: ”Silloin oli hirveen vaikea olla olematta jotain mieltä”, kuvaili Päivi. Vietnamin sodan mainitsivat kaikki haastateltavani ja se nousee esiin monissa muissakin taistolaisuusmuisteloissa (ks. esim. Berggren & Lydén 2009, 16–22; Kallinen & Koivusalo 2000). Ensimmäiseksi televisiosodaksi sanotun sodan tapahtumia seurattiin ja sen syiden ja seurausten pohtiminen valtasi monen nuoren mielen. Ylipäänsä 1960–1970-lukujen muistelua leimaa kansainvälinen solidaarisuus. ”Oli tiettyjä asioita, jotka herättivät kautta linjan nuorisoo – Vietnamin sota esimerkiksi”, on työväenlaulujen tulkitsijana tunnettu Annariitta Minkkinen muistellut. (Kallinen & Koivusalo 2000, 170.) Muita kansainvälisiä solidaarisuuden kohteita oli esimerkiksi erityisesti vasemmistolaisille tärkeä Chile. Maan presidentiksi vuonna 1970 demokraattisesti valittu vasemmistolainen Salvador Allende (1908–1973) ja maan kehitys seuraavien vuosien aikana oli vasemmistolle todiste, että sosialismiin voitiin pyrkiä rauhanomaisin keinoin. (Kontula 2002, 66.) Tämä kuitenkin

”Olisit edes sosiaalidemokraatti!” Perhe, isäkapina ja äitien roolimalli entisten nuortaistolaisten tyttöjen muistamana

murskattiin vuoden 1973 vallankaappauksessa, jossa vallan otti sotilasjuntta ja vasemmistolaisia alettiin vainota.

Kylmän sodan henki oli varsinkin 1960-luvulla vahva ja maailma jakautunut kahtia: vasemmistolaisen nuorison inhoaman Yhdysvaltojen vastapuolena oli Neuvostoliitto. Tässä ilmapiirissä sosialismi tuntui tarjoavan todellisen vaihtoehdon kapitalismille, joka myös näytti kukistuvan maailmanpolitiikan ja -talouden myllerryksissä. Neuvostoliitosta vallitsi liikkeessä vain yksi totuus: ”Olit joko sosialismin puolella tai sosialismia vastaan” – ja tietysti taistolaiset olivat puolella (Mustola 2005, 92). Enemmistö haastateltavistani kävi Neuvostoliitossa, ja vaikka se ei näyttäytynytäkään sosialismin paratiisina, ei Neuvostoliitosta sopinut sanoa poikkipuolista sanaa.

Taistolaisuudesta halutaankin muistaa enemmän kansainvälinen solidaarisuus kuin Neuvostoliiton kannatus. Samalla kun peräänkuulutettiin kansainvälistä solidaarisuutta, moni muu asia jäi huomioitta: esimerkiksi kannanottoja Neuvostoliiton poliittisten vankien puolesta ei liikkeessä kuulunut (Sevón 2000, 149). Niitä ei kuulunut koko Suomessa ja onkin huomattava, että koko 1970-luvun suomettunut Suomi oli yleiseltä ilmapiiriltään nykyistä vasemmistolaisempaa ja neuvostomyönteisempää. ”Nuoret kepulaiset ja kokkaritkin olivat niin vasemmalla, että nykyporvaria varmasti hirvittää”, on entinen taistolaisaktiivi, teatteritaiteen tohtori Timo Kallinen kuvannut (Kallinen 2000, 15).

Muisteluaineistossa nimenomaan kansainväliset epäkohdat nähdään aktivoijana, joka johdatti vasemmistolaiseen koululais- ja järjestötoimintaan. SKP:n jakautumisesta ja vasemmiston monista haaroista ei näillä nuorilla aktivisteilla ollut varsinaisesti tietoa (ks. myös Rentola 2003, 98). Pienellä paikkakunnalla taistolaisuus saattoi myös olla ainoa vaihtoehto, varsinkin jos ei halunnut olla porvari:

Et se taistolainen liike oli se, joka imi sen... niinkun me tulkitsimme, tämän älymystön ja ajattelevan nuorison. Mutta että sillä puolellahan oli helppo olla. [- -] Et me oltiin vaan sisäistetty tää maailman suunnan, politiikan suunnan muuttaminen, niinkun et meidän täytyy se tehdä, et se oli hyvin varma, et meillä on voimaa. (Päivin haastattelu.)

Maailma siis vaati muuttamista ja taistolaisista löytyi se joukko, kenen kanssa muuttamiseen ryhdyttiin. Mutta miten nuorten tyttöjen perhe taistolaisuuteen reagoi?

Taistolaisuus isäkapinana

Yksi taistolaisuuteen julkisuudessa liitetystä käsitteistä on isäkapina. Varsinkin mediassa ja kirjallisuudessa on nähty, että taistolaiset nuoret olivat porvarisperheiden lapsia osoittamassa mieltä vanhempiaan vastaan. Myös tutkimuksessa aiempina vuosikymmeninä liikkeessä on havaittu isäkapinaa. Sosiologi Matti Hyvärinen on todennut, että taistolaisuus oli nuorison kapinaa yhteiskuntaa kohtaan, mutta olisi naiivia selittää taistolaisuus vain sukupolvien kapinaksi (Hyvärinen 1985, 295). Jukka Relander taas näkee, että ilman isäkapinaa koko taistolaista liikettä ei olisi ollut olemassa: ”Alussa oli kapina, sen päälle rakentui liike.” (Relander 1999, 205.) Vielä 2000-luvulla varsinkin suomenruotsalaiseen taistolaisuuteen on liitetty vahvasti yläluokkaisuus. (Berggren & Lydén 2009, 52.) Opiskelijajärjestöjä tutkineet Kontula ja Rentola ovat kuitenkin osoittaneet, että nuortaistolaisuudessa sekoittuivat niin eri luokat kuin kieliryhmätkin. (Kontula 2004, 2–7; Rentola 2006, 165.)

Taistolaisuuden isäkapinan kuva tunnetaan, ja haastatteluissa siihen viitattiin joko suoraan tai epäsuorasti. ”Me oltiin kuitenkin, et ehkä siinä mielessä me sovittiin mun broidin

kanssa hyvin tähän taistolaisuuteen, kun me oltiin niinkun hyvin toimeentulevasta perheestä”, kertoi Päivi. Taistolaistutkimus ja julkinen keskustelu on tuttua ja omaa menneisyyttä reflektoidaan sen avulla.

Itse asiassa kaikki kertojat sopivat taistolaisuuden isäkapinan kuvaan siinä suhteessa, että he elivät nuoruutensa keskiluokkaisissa, hyvin toimeentulevissa perheissä, joissa vanhemmilla oli varsin porvarilliset ammatit. Merkittävää on kuitenkin, että kaikilla perheiden äideillä oli ammatit ja he kaikki kävivät töissä. Tosin naisten oikeus koulutukseen ja omaan uraan oli Eeva Peltosen mukaan itsestänselvyyden monissa perheissä 1970-luvulle tultaessa (Peltonen 2005, 127). Joistakin perheistä löytyi myös naisten yhteiskunnallisen aktiivisuuden malli: Annan äiti oli mukana SDP:n toiminnassa, Päivin äiti taas oli kunnasvaaliehdokkaana Keskustapuolueen listoilla. Muut kertojat eivät olleet varmoja vanhempiensa äänestyskäyttäytymisestä, tosin joissakin tapauksissa he päättelivät – tai minä saatoin päätellä – vanhempien puoluetustan olevan porvarillinen.

Myös isovanhemmat nousivat haastatteluissa esiin. Kaisa mainitsi, että hänen isovanhempansa olivat aikanaan olleet mukana oikeistoradikaalissa Isänmaallisessa kansanliikkeessä. Minna ja Hanna kertoivat vanhempiensa taustan olevan pappisuvusta ja osa valkoista Suomea. Toisaalta he näkivät jo äitiensä tehneen aikanaan oman isäkapinansa sanoutuessaan irti vanhempiensa valkoisen Suomen perinteestä.

Haastateltavien perhetaustan perusteella voi kuvitella tyttöjen vasemmistoradikalismien aiheuttaneen perheessä konflikteja. Tyttöjen taistolaisuus olikin muistoissa ikävää erityisesti perheen isien mielestä. ”Meidän isä, se olikin aika kova paikka sille meidän isälle, mä muistan se sano joskus, että olisit edes sosiaalidemokraatti!”, muistelee Kaisa. Myös Minna kertoo hänen ja sisarusten taistolaiseen liikkeeseen liittymisen olleen pettymys perheen isälle, vaikkakin arvelee isänsä olleen vasemmistolainen. Erityisesti liikkeen neuvostomyönteisyys vaivasi Karjalasta evakkoon joutunutta isää ja aiheutti perheessä naljailua.

Kertojista Minna on kuitenkin ainoa, joka liittyy nuoruuteensa suoraan isäkapinan käsitteeseen. ”Kyllä se on niinkun jälkikäteen ajatellen vaikuttanut minuun, mutta en mä sitä silloin halunnut myöntää, että totta kai mulla on myöskin tarve olla isäni kanssa eri mieltä. Että kyllähän se niin sanottu isänmurha täytyy aina joskus tehdä”, hän kertoo. Aikuisen silmin nuoruuden taistolaisuudesta näkyy uusia puolia: Minna muistaa kyllä, että nuorena isän piruilu ärsytti, mutta vasta vanhempana hän huomaa oman kapinansa. Todennäköisesti muistelun retoriikkaan vaikuttaa myös taistolaisuudesta julkisuudessa esiin nostettu isäkapinan kuva.

Varsinkin sodat ja suhtautuminen Neuvostoliittoon olivat kynnyksysymyksiä myös muissa perheissä: monien taistolaisnuorten vanhemmat tai ainakin isovanhemmat olivat kokeneet sodan ja taistelleet Neuvostoliittoa vastaan. ”Mutta meidän nuoremme eivät halua tietää mitään siitä taistelusta eivätkä liioin ymmärrä arvostaa elämäämme vapaudessa”, kirjoitti eräs entinen sotilaspappi tyttärentyttäreilleen (Berggren & Lyden 2009, 50). Nimenomaan sodan käsittelyssä nousee esiin sukupolvien välinen kuilu tai väärinymmärrys. Sodan merkitys yhteisön muistissa ja historiassa onkin suuri: sotaa voi pitää jonkinlaisena nollapisteenä, jonka päälle ja kautta yhteisö rakentaa kollektiivista muistiaan (Ojajärvi & Laukkanen 2015; ks. Häkkinen ym. 2005, 62). Sotien kokemus muokkautuu siis uusien sukupolvien tulkitessa sitä (Ojajärvi & Laukkanen 2015). Sodat vaivasivat 1960–1970-luvuilla nuorisoa monella tasolla: sodan kokemusta joko korostettiin tai siitä vaiettiin kodeissa. Joidenkin entisten taistolaisten perhemuistoja leimaa tietty vaikeneminen, joissa yhteiskunnallisista asioista, varsinkin sodasta, oli vaikea puhua. Erityisesti isä esiintyi muistoissa keskustelujen vaijantajana. (Peltonen 2005, 113; Berggren & Lyden 2009, 50–51.)

”Olisit edes sosiaalidemokraatti!” Perhe, isäkapina ja äitien roolimalli entisten nuortaistolaisten tyttöjen muistamana

Hanna selitti nuoruuden radikalisoitumistaan vanhemman sukupolven ja yhteiskunnan tekemällä petoksella, joka paljastui 1960- ja 1970-luvuilla. Tämä petos oli vuoden 1918 tapahtumien salailu. Sisällissodan tapahtumista ei perheissä tai koulussa puhuttu, tai jos puhuttiin niin valkoisten näkökulmasta. Toinen puoli tapahtumista paljastui Väinö Linnan Pohjantähti-trilogian (julkaistu 1959–1962) ja siitä tehdyn, Edvin Laineen ohjaaman elokuvan (1968) myötä. Sisällissodan sovitus onkin nostettu Suomen 1960-luvun teemoiksi (Rentola 2006, 170). Teema kantoi myös 1970-luvulle, ja itse asiassa vuoden 1918 trauma on ollut yksi suomalaisen kommunismin kivijaloista kauemminkin (Kallinen 2000, 8; Rentola 1992, 77). Työväenluokassa vuoden 1918 kokemuksista ei luultavasti ollut varsinaisesti vaiettu, mutta 1960–70-luvuilla nuoret tulivat tapahtumista tietoisiksi perinteiset luokkarajat ylittäen. Esimerkiksi Minna viittasi Linnan romaaneihin ja kertoi, kuinka hän sai uutta tietoa työväenluokan historiasta ja sisällissodasta taistolaisten opintopiireissä. Monelle keskiluokkaisen kodin kasvatille oli šokki törmätä ensi kertaa tietoon punaisten vankileireistä (Berggren & Lydén 2009, 51). Kun samalla tuntui, että vanhempi sukupolvi väheksyi nuorille tärkeän Vietnamin sodan merkitystä (Berggren & Lydén 2009, 18), tuli sodasta sukupolvia jakava teema.

Vaikka taistolaisuudessa ei siis näkisi isäkapinaa omassa isäsuhteessaan, tehtiin isänmurha yhteiskunnallisella tasolla. Yhteiskunta ikään kuin tuotti isäkapinan (Relander 1999, 210). 1960–1970-luvuilla nuoriso vaati kovaan ääneen yhteiskunnan vanhoja tabuja käsiteltäväksi, myös sodan ja muiden kansallisesti arkojen teemojen kohdalla. Kuva taistolaisuudesta isäkapinana on muisteluaineistoni kohdalla kuitenkin yksinkertaistava, sillä perhettä ja perhesuhteita muistellessa nousi esiin äidin suuri rooli perheessä ja tytärien elämässä.

Ymmärtävät äitihahmot

Kontrastina isäkapinalle korostuu muistoissa keskiluokkaisten kotien suvaitsevainen ilma-
piiri, jossa erityisesti äidin rooli välittäjänä ja ymmärtäjänä nousi esiin. Minnan mukaan hänen äitinsä oli ”rakastava äiti”, joka hyväksyi lastensa kaikki ”toilaukset”. Kaisa, Helena ja Anna muistavat, että äitien kanssa käytiin ruokapöydän ääressä syvällisiäkkin keskusteluja kaikista maailman aiheista. Mitä tahansa mieltä sai olla ja mitä tahansa kysyä: Helenan äiti korjasi vain tyttärensä puutteellista sivistyssanojen tuntemusta.

Myös muissa muistoissa äiti on toiminut perheen sivistäjän roolissa. Hanna kutsui äitiään ”salonkisosialistiksi” ja kertoi äidin lukeneen ja luetuttaneen lapsillaan Karl Marxin teoksia. Kaisa taas muistelee äidin vaivihkaa kasvattaneen hänelle vahvaa sosiaalista omaa-
tuntoa ja opettaneen kyseenalaistamaan maailman menoa:

*[- -] Mä koen et mun äiti myös salakavalasti kasvatti mua rasismien vastaisuuteen ja ihmisten tasa-arvoisuuteen, et mä olisin koulussa pitänyt jo ennen mi-
hinkään sitoutumista näit äidinkielen esitelmiä jostain Pablo Nerudasta ja
[Federico García] Lorcasta ja mustista panttereista. (Kaisan haastattelu.)*

Kaisa näkee äidin vaikutuksen nyt, yli neljäkymmentä vuotta myöhemmin. Sodanvastaisuus, tasa-arvo ja suvaitsevaisuus olivat äidille tärkeitä teemoja, joita hän pyrki siirtämään osaksi tyttärensä maailmankuvaa. Samankaltaisen muiston jakaa Anna:

*Et sillai mä aattelen et mitä mä oon saanut kotoa joka liittyy, niin mitä itse
ajattelen niin on sellanen jonkinlainen pohja tai perusta sille mun maailman-
katsomukselle ja näkemykselle, [- -] näkemys siitä oikeudenmukaisuudesta ja*

tasa-arvosta ja se, musta tuntuu et mun äitini on sen jollakin tavalla välittänyt aika vahvasti. (Annan haastattelu.)

Molemmissa muistoissa toistuu se, että nyt aikuisena muistelijat havaitsivat äitien kasvataneen heistä suvaitsevaisia ja tasa-arvoa kannattavia kansalaisia hieman vaivihkaa, teini-ikäisen tyttären huomaamatta. Haastatteluaineistossa korostuikin yleisemmin tyttärien ja äitien läheinen suhde, jossa vaikeistakin asioista keskusteltiin kahvipöydän ääressä. Äidit tukivat teini-ikäisten tyttäriensä oikeudenmukaisuuteen ja solidaarisuuteen perustuvan maailmankuvan muodostumista.

Kasvattajan lisäksi äiti on muistoissa perheen sosiaalinen omatunto. Päivi kertoi Chilen vallankaappauksesta: ”Se oli kauhistuttava tapaus, varsinkin mun äidin mielestä, et se oli hirveintä, niinku hirvein asia mitä maailmassa voi tapahtuu.” Päivin äidin järkytys ei ollut kuitenkaan poikkeuksellista: ”Kaikki me itkimme, ’kaikki’ itkivät”, on entinen taistolainen Cay Sevón muistellut (Sevón 2000, 149). Chilen sotilasvallankaappaus järkyttikin Suomessa laajalti, ja Suomeen syntyi nopeasti ennennäkemättömän laajan solidaarisuusliike Chilen vainotun opposition puolesta (Heinonen 2013, 90).

Äidin rooli suvaitsevaisena kasvattajana nousee esiin myös Eeva Peltosen nuoruusmuisteluissa. Hyväntahtoisen, mutta ankaran ja tyttäriään tarkasti vahtivan isän rinnalla äiti on muistoissa lempeämpi, jossakin suhteessa jopa liberaali kasvattaja, joka ”pyrkii suvaitsevaisuuteen eikä halunnut tuomita ketään” (Peltonen 2005, 126). Toisaalta muistot ovat jokaisen naisen kohdalla erilaiset: Hanna muisteli Marxia lukeneen äitinsä kokeneen sosiaalista ylemmyyttä, eikä tämä olisi halunnut lastensa kaveeraavan työväenluokkaisten lasten kanssa. Siinä suhteessa isä oli suvaitsevampi.

Äidin rooli on muistoissa vahva sivistäjänä, kasvattajana ja sosiaalisena omanatuntona. On mahdollista, että perheiden äideillä oli vasemmistosympatioita ja he kokivat rauhan ja kansainvälisen oikeudenmukaisuuden itselleen läheisiksi asioiksi. Todennäköisesti tytöt ovat myös omaksuneet äideiltä herkemmin itselleen tärkeiksi muodostuneita arvoja. Perinteiden, arvojen ja maailmankatsomuksen siirtäminen sukupolvelta toiselle on kaksisuuntainen prosessi. Samalla kun vanhemmat tarjoavat lapsilleen omia arvojaan ja maailmankuvaansa, lapset omalta osaltaan hylkäävät jotkut ja hyväksyvät toiset asiat, jotka muokkaavat itselleen sopiviksi (Bertaux & Thompson 2009, 2).

Vaikka perheiden ilmapiiri saattoikin olla keskiluokkaisuudesta huolimatta vasemmistolle ja työväeniasialle myönteinen, ei taistolaisuus ollut varsinaisesti se, mitä vanhemmat tyttäriltään odottivat. Esimerkiksi Annan äiti oli Annan mukaan ”yleisvasemmistolainen”, jonka poliittinen koti löytyi SDP:stä. Onkin hyvä huomata, että 1970-luvulla luokka-asema ei enää itsestään selvästi määrännyt ihmisten äänestyskäyttäytymistä. Isäkapina ei myöskään edellyttänyt oikeistolaisia vanhempia. Taistolaisten erottautuminen muista oli niin kiihvasta, että jo enemmistökommunistin mielestä, sosiaalidemokraateista puhumattakaan, oman lapsen loikkaus vähemmistöön olisi ollut tuomittavaa. (Kontula 2004, 7.)

Äiti kuitenkin näyttää muistoissa ymmärtäväiseltä, ja äitiä halutaan ymmärtää. Oikeastaan vaikuttaa, että muisteluaineistossa äiti kerrotaan jonkinlaisena sankarina, joka on ohjannut tyttöjään oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa korostavaan aktivismiin. Muistot toistavat kuvaa, jossa aktiivinen, valtaa käyttävä nainen voi jäsentyä sankarina, jos hän käyttää valtaansa epäitsekäästi, muiden hyväksi (Komulainen 1998, 168; ks. Davies 1989, 44). Äidit siis käyttävät kasvatuksellista valtaansa siinä, että he siirtävät solidaarisuutta korostavaa arvomaailmaansa tyttärilleen. Joissakin muistossa äidit näyttävät siinäkin sankareina, että he ovat omalta osaltaan uhmanneet vanhempien ja suvun perinteitä. Samalla he välittivät tyttärilleen arvoja, jotka tytöt kokivat tärkeiksi sekä nuorina ja että yhä

”Olisit edes sosiaalidemokraatti!” Perhe, isäkapina ja äitien roolimalli entisten nuortaistolaisten tyttöjen muistamana

aikuisina. Siksi he olivat alttiita ottamaan ne vastaan. Yleensä isovanhempien ja lastenlasten välillä on katsottu vallitsevan erityinen suhde perinteiden ja arvojen siirtämisessä (Finnegan 2006, 178), mutta tässä aineistossa korostuu erityinen äiti–tytär-suhde. Sukupolvi-konfliktissa hypättiin ehkä toisinaan sukupolven yli isovanhempiin varsinkin vuoden 1918 sisällissodan käsittelyssä.

Keskusteleva kasvatus tyttöjen maailmankuvan taustalla

Vaikka muistitietoaineistossa on kuvattu riitoja, kovia keskusteluja tai Minnan tapauksessa isän pilkkaa ja naljailua lasten neuvostomyönteisyydestä, perheiden nähdään päällimmäisenä tukeneen tai ainakin suvainneen tytärtensä taistolaisista aktivismia. Toisenlaisista kokemuksista kuitenkin tiedettiin: ”Mutta ei meillä koskaan välit mennyt poikki tai mitään semmosta, että ei se nyt, kun joillakinhan kävi sillä tavalla, että saatto mennä omiin vanhempiin välit poikki, mutta ei meillä ikinä semmosta ollut.” Minna muistelee tapauksia, joissa taistolaisuus aiheutti välirikkoja perheen kanssa. Riitojen korostaminen voi olla tyyppillistä perhettä käsittelevässä muistitiedossa, mutta myös taistolaisuudesta puhuttaessa (Finnegan 2006, 178; Kontula 2004, 6). Esimerkiksi Jukka Relander on tulkinnut ankaran ja auktoriteetteja kunnioittamaan opettaneen kotikasvatuksen joutuneen taistolaisuudessa kyseenalaiseksi. Tällöin kommunistiksi ryhtyminen saattoi johtaa välirikkoon lapsuuskotien kanssa. (Relander 1999, 215.) Kuitenkaan kukaan omista haastateltavistani ei kerro välien katkenneen perheeseen, vaan sen sijaan muistelee lämpimiä keskusteluja, usein nimenomaan äitien kanssa. Äitien ja tyttärien keskinäiset välit olivatkin ehkä läheisemmät ja hyväksyvämmät kuin esimerkiksi Relanderinkin tutkimien, taistolaisuuden isäkapinan kuvaa vahvistaneiden isien ja poikien.

Aineistoni kuvaamia keskustelua ja sivistystä oli myös työläiskodeissa. Esimerkiksi äidin suhtautuminen lapsen politisoitumiseen saattoi olla niin innostunutta, että kodin ovet olivat avoinna ja majapaikka ja ruokaa oli tarjolla kaikille radikaalinuorille (Berggren & Lydén 2009, 48). Tällainen kasvuympäristö taas oli sellainen, jossa kokoomusnuoriin liittyminen olisi ollut taistolaisuutta suurempi kapina.

Perheessä saatettiin saada ymmärrystä ja tukea myös muilta. Esimerkiksi sisarukset ja serkut saattoivat toimia vertaistukena, joiden kanssa orastavaa innostumista yhteiskunnallisista asioista pääsi purkamaan (Berggren & Lydén 2009, 22). Myös Päivi muistaa politisoitumisensa tapahtuneen isoveljen kanssa yhdessä: ”Koska käsi kädessä me vähän niinkun tätä poliittista tietä kuljettiin silloin, vois sanoa jopa lapsuudessa.” Päivin muistoissa veli on kumppani, jonka kanssa politiikkaa tehtiin yhdessä. Veli on ollut vahvempi suunnan näyttäjä myös kotona käydyissä keskusteluissa: ”Joo, se on ollu aika mielenkiintosta, nimittäin kyllähän meillä kotona käytiin kovia keskusteluja, varsinkin mun vanhempi veli oli hyvin... et mä oon ollu aina semmonen, että oon välttäny ns. riitelyä.” Muistossa veli on riidanhakuisempi kuin itse riitoja kartteleva Päivi. Tästä huolimatta hän korostaa, että ”kovatkin keskustelut” sallittiin. Vaikka lasten poliittinen toiminta ei ollut vanhemmille mieluista, lasten toimintaa kuitenkin tuettiin. Kiinnostavaa on Päivin kuvaus itseään konfliktinhakuisemmasta veljestään, sillä vanhemmat ovat voineet suhtautua eri tavalla tyärten ja poikien poliittiseen toimintaan. Tällä vain naisia kattavalla aineistolla kysymystä on kuitenkin mahdotonta tarkastella tarkemmin.

Sisarussuhteet ovat muistitietoaineistossa vähän puhuttu aihe osaksi siksi, etten haastateltutilanteessa välttämättä kysynyt sisaruksista. Ainoastaan Päivi kertoo veljestään useassa kohtaa. Anna kertoi olevansa vanhin sisaruksista ja hämmästellen totesi toimineensa esi-

merkkinä nuorempien politisoitumiselle. Minna puolestaan on toiseksi vanhin perheen lapsista ja totesi kaikkien lasten olleen ”enemmän tai vähemmän” mukana taistolaisuudessa. Sen enempää hän ei sisaruksistaan puhunut, sillä ”mä en haluu niiden puolesta puhua.” Tämä onkin yksi syy siihen, miksi haastatteluissa sisaruksista ei puhuta enempää. Toisaalta kertojat ehkä kokivat, ettei sisaruksista ollut aiheutta puhua, elleivät he olleet mukana tutkitavana olevassa liikkeessä. Esimerkiksi Helena kertoi, että hänellä oli yksi veli, joka ei ollut mukana taistolaisuudessa vaan ”aivan päinvastoin”.

Kuvatut läheiset ja keskustelevat suhteet lasten ja vanhempien välillä ovat ristiriidassa vuonna 1949 syntyneiden naisten lapsuuskokemuksia ja vanhemmuutta käsitelleen Merja Korhosen tutkimuksen kanssa. Siinä yli puolet haastatelluista koki molemmat vanhemmat – myös äidin – tiukaksi ja etäiseksi. Toisaalta Korhonen luonnehtii myös ajan muuttuvia kasvatusperiaatteita, joissa oltiin siirtymässä tottelevaisuuskuulttuurista keskustelempaan vuorovaikutukseen. (Korhonen 1994.) Omat haastateltavani olivatkin 1–9 vuotta Korhosen tutkimia naisia nuorempina osana tätä muutosta, jossa etäisyyden sijaan korostuvat läheiset välit vanhempien, varsinkin äidin kanssa. Äidit näyttäytyvät tutkimusaineistossani ymmärtävinä, mutta myös rauhan ja solidaarisuuden arvoja sekä etiikkaa ja sivistystä opettavina. On huomattavaa, että haastateltavien äidit tarjosivat tyttäriilleen aktiivisen toimijan mallin siinä, että heillä kaikilla oli opisto- tai korkeakoulututkinto ja oma ura. Lisäksi osa oli myös poliittisia toimijoita.

Isäkapinan sijaan muistitietoaineistossa korostuvalle vuorovaikutteisuutta ja keskustelua painottavalle kasvatukselle löytyy vastine Korhosen tutkimuksesta. Hän puhuu tutkimuksessaan ”yksilöllisyyttä korostavista äideistä”, joille oli tyypillistä vanhempien ja lasten välisen hierarkian puuttuminen, lapsen yksilöllisyyden ja omaehtoisuuden korostaminen ja hienovarainen lasten ohjaaminen. Yksilöllisyyttä korostavilla äideillä oli korkeampi koulutus, ja heidän oma koulutuksensa sekä sosiaalinen asemansa näytti vaikuttavan kasvatustyyliin lapsuuden perhetaustaa enemmän. (Korhonen 1994, 124–125.) Voikin olla, että haastateltavieni perheen keskiluokkaisuus ja vanhempien koulutustausta on tukenut tätä muistitietoaineistossa esiintyvää keskustelevaa kasvatuskulttuuria. Aineistossani taistolaisuudesta avautuu kuva, jossa isäkapinan rinnalle voi lisätä työssäkävien äitien vaikutuksen taistolaisten tyttöjen sivistäjinä ja tukijoina.

Lopuksi

Muistoissa taistolaisuuteen ajaututtiin nimenomaan kansainvälisen solidaarisuuden ja yleisvasemmistolaisen toiminnan kautta. Ensin herättiin maailmanpolitiikan vääryyksiin ja kolmannen maailman tapahtumiin, jotka aktivoivat ja johtivat lopulta taistolaisuuteen. Tämän kansainvälistä solidaarisuutta ja oikeudenmukaisuutta korostavan maailmankatsoimuksen kertojat taas näkevät kummunneen omista keskiluokkaisista kodeistaan ja erityisesti käymistään keskusteluista äitiensä kanssa. Isäkapinaa ja konflikteja suurempaan osaan nousee muistoissa perheen äitien rooli sivistyksen välittäjänä.

Koska muistitietohistorian ominaisuuksiin kuuluu se, ettei muistitieto vain rekonstruoi historian tapahtumia vaan myös niiden muistamista, myös ”väävät” tai vääristyneet muistot sekä virallisten ja yksityisten muistojen väliset ristiriidat ovat kiinnostavia (Portelli 2006, 37–39). On varmasti totta, että kiivas taistolaisuus tarjosi monelle tarvittavan tuen ja voiman irrottautua kodin, kirkon ja kansakunnan arvokokonaisuuden kahleista (Relander 1999, 215). Oman aineistoni perusteella näyttää, että nuortaistolaisessa liikkeessä toimineiden tyttöjen arvopohjaan ja politisoitumiseen vaikuttivat myös keskiluokkaisten kotien keskustelevat ja kannustavat perhesuhteet. Julkisen isäkapinapuheen rinnalle nouseekin kasva-

tuskulttuuri, jossa erityisesti äidit siirsivät sivistystään tyttärelle. Kun muistitieto kertoo nimenomaan ilmiöiden merkityksistä, voi tämän aineiston perusteella nähdä, että taistolaisnaisten muistoissa perheen tuella ja äideillä oli suuri merkitys nuoruuden aktivismille. Silti radikaali taistolaisuus ei ollut vanhemmille se mieluisin valinta ja muistoissa varsinkin isät kyseenalaistivat tyttärensä poliittista kantaa – hekin tosin useimmiten huumorin kautta.

Mitä näiden muistojen kautta voi sitten päätellä? Ajan mittaan ihmiset arvioivat ja selittävät yhä uudelleen menneitä päätöksiään ja toimiaan. Muistinsa avulla he jäsentävät tapahtumia ja luovat asioille merkityksiä sekä syy-yhteyksiä. Haastattelutilanteessa muistot sijoitetaan sekä kerrontatilanteen että kertomuksen historialliseen kontekstiin. (Rossi 2013, 59.) Elämäkokemus vaikuttaa kerrontaan ja esimerkiksi kertojien mahdollinen vanhemmuus tai isovanhemmuus on saattanut auttaa näkemään oman teini-iän ja suhteet vanhempiin uudessa valossa. Kertajat ovat omaksuneet selvästi tiettyjä tapoja kertoa taistolaisuutta ja jäsentävät muistojaan sitä kautta – esimerkiksi mainitsemalla isäkapinan kertomuksen.

Tämä näkyy myös muussa kertomuksessa taistolaisuudesta. Muistelijat esimerkiksi pystyvät samaistumaan entisiin näkemyksiinsä, vaikka eivät enää ajattelisi samalla tavalla. He siis pystyvät erottamaan entisen ja nykyisen minänsä toisistaan (ks. Rossi 2013, 59). Nyt aikuisena nuoruuden radikalismiin suhtaudutaan hieman huumorilla ja enimmäkseen ymmärtäväisesti. 1960-luvusta on julkisuudessa muodostettu eräänlainen sukupolvikokemus (Miettunen 2009; Miettunen 2011; Purhonen ym. 2005). Sama on tapahtunut 1970-luvun taistolaisuudenkin suhteen: sen sukupolvikokemukseen kuuluu tietty nostalgia ja esimerkiksi nuoruuden naiivin innon lempeä ironisointi.

Muistoissa esiin noussut kertomus keskustelevista ja sivistävistä äideistä on hämmästyttävän yhdenmukainen. Aineiston suppeuden ja homogeneisyyden vuoksi siitä ei voi vetää suuria johtopäätöksiä, mutta se avaa uudenlaisen näkymän taistolaisuuteen. Kannustavat äidit ja keskusteleva kasvatusta ei ole välttämättä tyypillinen ilmiö nimenomaan taistolaisuudessa, vaan kyseessä voi olla myös luokka- tai sukupuolikysymys. Silti aineistossa äiti kuvataan hyvin samalla tavalla. Siinä kertomuksessa juuri äiti on empaattinen, oppinut ja sivistynyt, yhteiskunnallisista asioista kiinnostunut, kannustava ja ymmärtäväinen. Isien kasvatuksellisesta roolista naiset puhuivat vähemmän.

Entä miksi sitten haastateltavani ovat niin samantyyppisiä ja taustoiltaan samankaltaisia? Syynä ovat pitkälti omat ja haastateltavieni verkostot, joihin kuuluu korkeasti koulutettuja, keskiluokkaisissa ammateissa työskennelleitä naisia. He ovat myös monella tavalla otollista joukkoa tällaisille muisteluille: he haluavat käsitellä ja analysoida omaa menneisyyttään ja nuoruuttaan. Toisaalta nyt, joko eläkkeen kynnyksellä tai eläkkeellä ollessa kirjoittamiseen ja muisteluun on enemmän aikaa kuin esimerkiksi ruuhkavuosiaan elävillä. He myös saattavat haluta tallentaa omaa elämää ja nuoruutta, muistoja ja kokemuksia tuleville polville. Esimerkiksi Oi nuoruus -keruussa ja kirjoituskilpailussa nimenomaan myöhäiskeski-ikäiset olivat ahkerimpia osallistujia (Vehkalahti & Suurpää 2014, 10). Taistolaisuuden tutkiminen on siksikin tärkeää nyt, kun kertajat suhtautuvat myönteisesti nuoruuden muisteluun.

Lähteet

Haastattelut

Anna, synt. 1958. Haast. Liisa Lalu 22.11.2012. Tekijän hallussa.

Hanna, synt. 1953. Haast. Liisa Lalu 17.10.2015. Muistiinpanot tekijän hallussa.

Helena, synt. 1950. Haast. Liisa Lalu 14.11.2012. Tekijän hallussa.

Kaisa, synt. 1952. Haast. Liisa Lalu 22.5.2012 ja 5.11.2012. Tekijän hallussa.

Minna, synt. 1954. Haast. Liisa Lalu 15.3.2013. Tekijän hallussa.

Päivi, synt. 1958. Haast. Liisa Lalu 12.11.2012. Tekijän hallussa.

Kirjallisuus

Ahonen, Risto Olavi 2000. Teinien taksvärkki – ykskaks maailma paremmaks! Poliittisen historian pro gradu -työ, Helsingin yliopisto.

Berggren, Camilla & Lydén, Marianne 2009. Nyttiga idioter? Unga idealister, Lenin och sjuttioalet. Helsingfors: Söderströms.

Bertaux, Daniel & Thompson, Paul 2009 [1993] (toim.). *Between Generations. Family Models, Myths & Memories*. New Brunswick: Transaction Publishers.

Davies, Bronwyn 1989. *Frogs and Snails and Feminist Tales*. *Preschool Children and Gender*. St Leonards: Allen & Unwin.

Green, Anna 2008. *Cultural History*. Houndmills: Palgrave Macmillan.

Fingerroos, Outi 2010. Muisti, kertomus ja oral history-liike. Teoksessa Grönholm, Pertti & Sivula, Anna (toim.), *Medeiasta pronssisoturiin. Kuka tekee menneestä historiaa?* Turku: Turun Historiallinen Yhdistys, 60–81.

Finnegan, Ruth 2006. *Family Myths, Memories and Interviewing*. Teoksessa Perks, Robert & Thomson, Alistair (toim.), *The Oral History Reader*. Second Edition. London – New York: Routledge, 178–183.

Heinonen, Linda 2013. ”Chilen kansa ei ole yksin”. Suomalaisen Chile-solidaarisuusliikkeen nousu Chilen vuoden 1973 vallankaappauksen jälkeen. *Historian pro gradu -työ*, Tampereen yliopisto.

Hyvärinen, Matti 1985. Alussa oli liike. Tutkimus yhteiskunnallisten liikkeiden mahdollisuuksista. Tampere: Vastapaino.

Hyvärinen, Matti 1994. *Viimeiset taistot*. Tampere: Vastapaino.

Häkkinen, Antti, Linnanmäki, Eila & Leino-Kaukiainen, Pirkko 2005. Suomi, johon suuret ikäluokat syntyivät. Teoksessa Karisto, Antti (toim.), *Suuret ikäluokat*. Tampere: Vastapaino, 61–91.

Kalela, Jorma 2006. Muistitiedon näkökulma historiaan. Teoksessa Fingerroos, Outi, Haanpää, Riina, Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.), *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: SKS, 67–92.

Kallinen, Timo 2000. 70-luku. Teoksessa Kallinen, Timo & Koivusalo, Veikko (toim.), *Pitkä 70-luku – valokuvia ja muistikuvia*. Helsinki: TA-tieto, 6–16.

Kallinen, Timo & Koivusalo, Veikko (toim.) 2000. *Pitkä 70-luku – valokuvia ja muistikuvia*. Helsinki: TA-tieto.

Kaarninen, Mervi 2006. Nuorisokulttuurin läpimurto. Teoksessa Häggman, Kai (toim.), *Täältä tulee nuoriso! 1950–79*. Porvoo: WSOY, 8–38.

Komulainen, Katri 1998. Naisten naisuhteet. Kerrottu ja puhuteltu sukupuoli itsenäistymiskertomuksissa. Teoksessa Hyvärinen, Matti, Peltonen, Eeva & Vilkkö, Anni (toim.), *Liikkuvat erot. Sukupuoli elämäkertatutkimuksessa*. Tampere: Vastapaino, 153–187.

Kontula, Anna 2002. Kuollut muttei kuopattu. Taistolaisuus ja miten sitä muistetaan. *Sosiologian pro gradu -työ*, Tampereen yliopisto.

Kontula, Anna 2004. Taistolaisuus puberteettikapinasta takinkääntöön. *Historiallinen Aikakauskirja* 102 (2), 1–11.

Korhonen, Merja 1994. Keski-ikäisten naisten lapsuuskokemukset ja oma vanhemmuus. *Joensuun yliopiston psykologian tutkimuksia* 15.

- Korkiakangas, Pirjo 2006. Etnologisia näkökulmia muistiin ja muisteluun. Teoksessa Fingerroos, Outi, Haanpää, Riina, Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.), Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä. Helsinki: SKS, 120–144.
- Kärenlampi, Paavo 1999. Taistelu kouludemokratiasta. Kouludemokratian aalto Suomessa. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Miettunen, Katja-Maria 2011. Suomalaista 60-lukua luomassa. Muisteltu menneisyys ja sukupolven rakentuminen muistelun ja tutkimuksen rajapinnalla. Historiallinen Aikakauskirja 109 (3), 337–349.
- Miettunen, Katja-Maria 2009. Menneisyys ja historiakuva. Suomalainen kuusikymmentäluku muistelijoiden rakentamana ajanjaksona. Bibliotheca Historica 126. Helsinki: SKS.
- Mustola, Kati 2005. Muistikuvia harpin ja vasaran Saksasta. Teoksesta Sarje, Kimmo (toim.), Briefe aus Nirgendwo. Kirjeitä kadonneesta maasta. Pori: Porin taidemuseo, 90–133.
- Nitovuori, Bjarne 2013. Barrikadimaisteri. Pentti Järvinen ja 1960-luvun marssijat. Helsinki: Into Kustannus.
- Ojajarvi, Anni & Laukkanen, Tiia 2015. Varusmiespalvelus miesten omaelämäkertoissa. Kasvatus & Aika 9 (2) [www-lähde] < http://www.kasvatus-ja-aika.fi/site/?lan=1&page_id=697 > (luettu 25.2.2016).
- Peltonen, Eeva 1998. Nais- ja miesmuistoja 1970-luvulta. Sukupuoli entisten taistolaisopiskelijoiden elämäkertahaastatteluissa. Teoksessa Hyvärinen, Matti, Peltonen, Eeva & Vilkkö, Anni (toim.), Liikkuvat erot. Sukupuoli elämäkertatutkimuksessa. Tampere: Vastapaino, 187–238.
- Peltonen, Eeva 2005. Ihan pienesti liikkeessä. Tätimäistä postitaistolaisuutta. Teoksessa Hoikkala, Tommi, Laine, Sofia & Laine, Jyrki (toim.), Mitä on tehtävä? Nuorison kappinan teoriaa ja käytäntöä. Helsinki: Loki-kirjat, 103–135.
- Portelli, Alessandro 2006. What makes oral history different. Teoksessa Perks, Robert & Thompson, Alistair (toim.), The oral history reader. Second Edition. London – New York: Routledge, 32–42.
- Purhonen, Semi, Hoikkala, Tommi & Roos, J. P. (toim.) 2005. Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina. Helsinki: Gaudeamus.
- Relander, Jukka 1999. Taistolaisuuden psykohistoriaa. Teoksessa Näre, Sari (toim.), Tunteiden sosiologiaa II. Historiaa ja säätelyä. Helsinki, SKS, 190–228.
- Rentola, Kimmo 1990. Nuortaistolaisuuden synty I. Ratavarren ryhmä ja muut varhaiset nuorleninistit (1967). Poliitiikka 32 (4), 243–260.
- Rentola, Kimmo 1992. Kommunismien kahdeksan kohorttia. Teoksessa Majander, Mikko (toim.), Ajankohta. Poliittisen historian vuosikirja 1992. Helsinki: Tutkijaliitto, 74–102.
- Rentola, Kimmo 2003. Kevään 1968 isänmaan toivot. Teoksessa Saaritsa, Sakari & Teräs, Kari (toim.), Työväen verkostot. Turku: Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, 96–132.
- Rentola, Kimmo 2006. Vuoden 1968 radikaali sukupolvi. Teoksessa Häggman, Kai (toim.), Täältä tulee nuoriso! 1950–79. Porvoo: WSOY, 160–180.
- Rentola, Kimmo 2012. Suomen Teiniliiton nousu ja tuho. Teoksessa Kettunen, Pauli & Simola, Hannu (toim.), Tiedon ja osaamisen Suomi. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Helsinki: SKS, 175–181.
- Roos, J. P. 2005. Missä he ovat nyt? 60- ja 70-lukulaiset aktivistit 2000-luvulla. Teoksessa Hoikkala, Tommi, Laine, Sofia & Laine, Jyrki (toim.), Mitä on tehtävä? Nuorison kappinan teoriaa ja käytäntöä. Helsinki: Loki-kirjat, 53–103.

- Roos, J. P. & Haavio-Mannila, Elina 2008. Missä he ovat nyt? 60- ja 70-lukulaiset aktivistit 2000-luvulla. Teoksessa Purhonen, Semi, Hoikkala, Tommi & Roos, J. P (toim.), Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina. Helsinki: Gaudeamus, 233–269.
- Rossi, Leena 2013. Muisti, muistot ja muistitietohistoria. Teoksessa Nivala, Asko & Mähkä, Rami (toim.), Tulkinnan polkuja. Kulttuurihistorian tutkimusmenetelmiä. Turku: K&h, 49–81.
- Sevón, Cay 2000. Solidaarisuus auttoi. Teoksessa Koivusalo, Veikko & Kallinen, Timo (toim.). Pitkä 70-luku – valokuvia ja muistikuvia. Helsinki: TA-tieto, 146–152.
- Thompson, Paul 2006. The Voice of the Past: Oral History. Teoksessa Perks, Robert & Thomson, Alistair (toim.), The Oral History Reader. Second Edition. London – New York: Routledge, 14–25.
- Tuominen, Marja 1991. ”Me ollaan kaikki sotilaitten lapsia”. Sukupolvihegemonian kriisi 1960-luvun suomalaisessa kulttuurissa. Helsinki: Otava.
- Ukkonen, Taina 2000. Menneisyyden tulkinta kertomalla. Muistelupuhe oman historian ja kokemukseronnan tuottamisprosessina. Helsinki: SKS.
- Vehkalahti, Kaisa & Suurpää, Leena (toim.) 2014. Nuoruuden sukupolvet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura.
- Vilkuna, Kustaa H. J. 2005. Nuortaistolainen historia. Teoksessa Ahonen, Kalevi, Halmesvirta, Anssi, Nummela, Ilkka & Sihvola, Juha (toim.), Historia ja herrasmies. Seppo Zetterbergille omistettu juhlakirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 193–205.
- Vilkuna, Kustaa H. J. 2013. Kapina kampuksella. Jyväskylä: Nykyculttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja, Jyväskylän Yliopisto.

***FM Liisa Lalu** on jatko-opiskelija Turun yliopistossa kulttuurihistorian oppiaineessa.*